

ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКА У ФОЛЬКЛОРІ КАНАДСЬКИХ УКРАЇНЦІВ ПЕРШОЇ ХВИЛІ ЕМІГРАЦІЇ

У статті проаналізовано діалектну лексику в текстах приповідок, записаних фольклористом-аматором Володимиром Плав'юком від українців першої хвилі еміграції на північноамериканський континент. З'ясовано семантику виявлених діалектних іменників, дієслів, прикметників, прислівників, службових частин мови, вигуків. Визначено найбільш репрезентативні семантичні групи досліджуваних лексем. Встановлено, що реєстр діалектної лексики віддзеркалює локальні особливості мовлення носіїв говірок південно-західного наріччя української мови.

Ключові слова: діалектна лексика, фольклор, Канада, приповідки, В. Плав'юк, перша хвиля еміграції, південно-західне наріччя, українська мова, номен, лексико-семантична група, семантичний діалектизм.

Постановка наукової проблеми та її значення. Українці почали емігрувати до Канади ще з кінця ХІХ ст. (з прибуттям 7 вересня 1891 р. на пароплаві «Орегон» Василя Єлиняка та Івана Пилипіва розпочався тривалий масовий потік українців). Василь Стефаник у листі до Ольги Кобилянської 23 квітня 1899 р. пише: *«Через Краків переїжджають заєдно наші емігранти. Йду щовечора, аби їх здибати. Страшно за ними і перед ними, серед того вони прибиті, здані на всю подлість людську старого і нового світу. Немилосердна земля чорна, що пустила їх від себе. Відай, очі їх тому так завмерли, що не видно землі. Жінки не плачуть, «вже-м не годні», діти цікаво оглядаються на все, а хлопці ледве ноги тягають і якось зі страхом глядять на жінки і діти. Цілу громаду їх все хтось гонить навперед себе, якийсь поліцай або жандарм, громада йде така безсильна й автоматична, аж серце моє мужицьке кєрвавється. Йдуть цілі громади, гонять їх десь, що вони самі не знають. Виджу їх, як дубів, тих мужиків, що їх вода підмиває, корінь підмулює, виджу, як хитаються, як падають, як їх пхають на залізниці і везуть, як дерево на опал. Чую їх біль, всі ті нитки, що рвуться між їх серцем і селом, і мені рвуться, чую їх жаль і муку»* [14, с. 330].

Історію української еміграції за океан умовно ділять на декілька етапів [7]: 1. «Нульова хвиля» (1812–1890-ті рр.) – поодинокі іммігранти, що швидко розчинилися в іншокультурному середовищі. 2. «Перша хвиля» (1891–1914 рр.) – початок формування етнічної групи. 3. «Друга хвиля» (1920–1941 рр.) – оформлення етнічної групи, формація громади. 4. «Третя хвиля» (кінець 1940-х–1960-ті рр.) – імміграція «переміщених осіб», перебування українців у таборах для переміщених осіб (система таборів Ді-Пі (з англійської Displaced Persons, скорочено – D.P.) – зосередження сотень тисяч біженців-українців, власне, політичних емігрантів, які після Другої світової війни змушені були залишити рідну землю й опинилися на

чужині [6, с. 32]) у Західній Німеччині й Австрії, окупованих із 1945 р. американськими, британськими та французькими військами; перші випадки виходу діаспори на політичне поле Канади. 5. «Затишок» (1960–1991-ті рр.) – розвиток української етнічної групи в Канаді без поповнень з України. 6. «Четверта хвиля» (з 1991 р. до сьогодні) – еміграція після падіння «залізної завіси».

«Першохвильовиками» були переважно неписьменні селяни з територій, які зараз складають західну частину України (Галичина, Буковина, Закарпаття), а отже, носії традиційної культури цих регіонів та говірок південно-західного наріччя української мови. «Мова українських іммігрантів Канади першого періоду (1891–1914 рр.) мала виразне діалектне забарвлення. Вихідці переважно з сільських місцевостей Галичини, Поділля, Закарпаття, Буковини, вони розмовляли різними діалектами південно-західної групи – надсянським, покутським, наддністрянським, буковинським та ін., причому на жодному з цих діалектів у Канаді не створилося більшого чи меншого району суцільного поселення. За даними Я.-Б. А. Рудницького, тільки в деяких канадських місцевостях можна було спостерігати перевагу якогось одного українського діалекту над іншими, наприклад, закарпатського в Летбриджі провінції Альберта, гадаївського у Колморі. [...] Але й ці діалектні зосередження швидко розмивалися, тому що в пошуках роботи іммігрантам доводилося часто міняти місце мешкання. Носії різних діалектів постійно перемішувалися, а відмінності між діалектами стиралися. Те ж саме спостерігалось і в Сполучених Штатах у місцях, куди збиралися різнодіалектні українські іммігранти. Якщо не рахувати помітного зосередження носіїв лемківського діалекту в Пенсильванії, то й там діалекти теж швидко перемішалися» [3, с. 53].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Мовознавці усвідомлюють важливість вивчення історії розвитку мови в нових обставинах проживання переміщених осіб. Однак наукових досліджень про українську мову в діаспорі небагато. Мовна практика української діаспори та її взаємини з лінгвістичним довкіллям материкової України були об'єктом спеціального вивчення Б. М. Ажнюка [1–2], Ю. О. Жлуктенка [3–5], О. О. Тараненка [16]. Методично записував і досліджував зразки діалектного мовлення та фольклору українських емігрантів професор Я.-Б. А. Рудницький, про що свідчать його фундаментальні праці: «Die Erforschung der ukrainischen Sprachinseln» («Дослідження українських мовних анклавів» (1940 р.)), «Remarks on Literary Ukrainian and Dialects in Canada» («Зауваги щодо функціонування української мови та її діалектів у Канаді» (1954 р.)) [17], чотиритомні «Матеріяли до українсько-канадської фолклористики й діалектології» (1956–1963 рр.) [9–12], «Українська мова й мовне питання в Манітобі» (1969 р.), «Phonological innovation in Canadian Ukrainian» («Фонологічні нововведення в

канадському діалекті української мови» (1961 р.)), «Становище української та інших слов'янських мов у Канаді» (1971 р.).

Мета статті – дослідити лексико-семантичні групи діалектної лексики в текстах приповідок, зібраних В. Плав'юком від українців першої хвилі імміграції на північноамериканський континент. У зв'язку з визначеною метою поставлено такі **завдання**: 1) виявити лексичні діалектизми в паремійному матеріалі; 2) визначити семантику зафіксованих слів; 3) здійснити класифікацію діалектних номенів за типом семантики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. У текстах прислів'їв та приказок, записаних Володимиром Плав'юком «головно між українськими піонерами в Канаді», які «покидали рідний край та їхали в далеку чужину не знаючи ні географічного положення, ні обставин, ні мови нового краю» [8, с. XI], репрезентативними виявились різні лексико-семантичні групи діалектних найменувань. Чимала група – це назви дій, процесів, станів: *ликати* – ковтати, пор.: «*Кусай стільки, що годен ликнути*» [8, с. 177], «*Що затерликав, те проликав*» [8, с. 132], «*Менше вкусиш – скорше ликнеш*» [8, с. 177]; *нурка піти* – впірнути, пор.: «*Байка плисти, але нурка піти*» [8, с. 9]; *глипати* – дивитися, поглядати, пор.: «*Лиш раз глипне, а кожна до нього липне*» [8, с. 67], «*На що лише глипне, те до нього прилипне*» [8, с. 67]; *газдувати* – господарювати, пор.: «*Як миші kota не чують, то по хаті газдують*» [8, с. 202]; *траскати* – вимахувати чим-небудь, видаючи специфічні звуки, пор.: «*Як буде Бог ласкав, то й мій батіг буде траскав*» [8, с. 180]; *пуцувати* – чистити, пор.: «*Сам собі граю і сам танцюю, сам собі і чоботи пуцую*» [8, с. 290]; *намагати* – надолужувати, пор.: «*На тобі, милий, вечерю з обідом, як не доїш стравою, то намагай хлібом*» [8, с. 150], «*У нас, чоловіче, мало хліба минається, бо я паляницями намагаю*» [8, с. 239]; *вистарчати* – вистачати, пор.: «*Полатать та нікуди не хватать, то ще на три роки вистарчить*» [16, с. 210]; *дівочити* – дівувати, пор.: «*Навчиться по восьмій дитині дівочити*» [8, с. 212]; *на кпи брати* – кепкувати, глузувати з когось, чогось, пор.: «*На кпи, щоб дивувалися такі дурні, як ти*» [8, с. 168]; *варувати* – берегти; *банувати* – сумувати, журитися, пор.: «*Хто не варує, той певно банує*» [8, с. 108]; *микатися* – лізти, втручатися в що-небудь, пор.: «*Коли ти не піп, то не микайся в ризи*» [8, с. 250]; *газдувати* – господарювати, пор.: «*Газдувала б і вош, коби мож*» [8, с. 87]; *доробитися* – працюючи, набувати, діставати що-небудь, пор.: «*Силуваним конем не доробишся*» [8, с. 301], «*Хто хоче доробитися, мусить оженитися*» [8, с. 109].

Діалектні назви страв та продуктів харчування репрезентовано номенами *стиранка* – затірка; страва, зварена на воді або молоці з розтертого в дрібні кульки борошна з водою, пор.: «*Бив циган циганку за пісну стиранку, а бив її кулаком, бо не була з молоком*» [8, с. 11]; *бриндзя* – сир з овечого молока, пор.: «*Брат – братом, а бриндзя за гроші*» [8, с. 27], «*Хто багато горілки п'є, той по тім бриндзю б'є*» [8, с. 249]; *риж* – рис, пор.:

«І в Парижу не зроблять з вівса рижу» [8, с. 221]; бараболя – картопля, пор.: «Така доля, як бараболя» [8, с. 108], «З'їв юшку з бараболю, з пирогів та й з яєць, та й ще кричить, що голоден» [8, с. 222], «Без олію не зомлію, бараболю саму зголю» [8, с. 235]; пиріг – вареник, пор.: «Плаває, як пиріг у маслі» [8, с. 247]; малай – вид хліба з кукурудзи, гороху або проса, пор.: «Надулася на малай, що не взяв їй Николай» [8, с. 214].

Лексико-семантичну групу назв одягу, взуття, прикрас маніфестують діалектизми нагавиці – штани, пор.: «Не бачив Гриць нагавиць, то скидав, то вбирав» [8, с. 38]; ходаки – постолі, пор.: «Хоч би чорт сто пар ходаків сходив, то б такої пари не злучив» [8, с. 242], «На вівтар з ходаками не лізь» [8, с. 41]; заушниця – сережка, пор.: «Купив козак Олені заушниці зелені, та й почепив на вуха, яка гарна псяюха» [8, с. 175].

У межах лексико-семантичної групи назв тварин, рослин, грибів відзначимо слова хабузник – зарості бур'яну, дрібного чагарника і т. ін., пор.: «Ремісник завів козу в хабузник» [8, с. 276]; когут – півень, пор.: «Два дими, два когута і дві господині незгодилися ще донині» [8, с. 93]; курятко – курча, пор.: «Не рахуй курят, поки з яйця не вилізуть» [16, с. 226]; маржина – худоба, пор.: «Гірше без маржини, як без дитини» [8, с. 196]; підпеньок – опеньок, пор.: «Пішов дід по гриби, баба на підпеньки, дідові висохли, бабині сиренькі» [8, с. 100].

До репертуару мовних одиниць лексико-семантичної групи «людина та її риси» увійшли словоформи писок – рот, пор.: «Тільки зиску, що в писку» [8, с. 139], «Ніхто нікому писка не заткав, та й не заткає» [8, с. 248]; хавка – рот, пор.: «Отворив хавку, хоч возом їдь» [8, с. 250], «Позичив собі у собаки хавки, а у свині лиця» [8, с. 258]; лаба – лапа, пор.: «Пише, як курка лабою» [8, с. 247]; хрунь – груба, підла людина, пор.: «Хруня лише тоді переконаєш, як хлопським параграфом нагодуєш» [8, с. 343]; гудз – гуля; заокруглена опуклість, наріст на тілі людини або тварини від запалення, удару і т. ін., пор.: «Набив собі доброго гудза» [8, с. 88]; небой – відважний, пор.: «Небоя вовки з'їли» [8, с. 27]; немівний – мовчазний; який мало говорить, пор.: «Кім нелівний, а хлоп немівний, то оба ледащо» [8, с. 159]; свиноватий – той, хто їсть найгіршу їжу, пор.: «Тому багатий, бо свиноватий» [8, с. 6].

Широко відображено в паремійних текстах найменування осіб за родом діяльності: колодій – колісник, пор.: «Вчи його колодійства, а його тягне до злодійства» [8, с. 170]; баришівник – людина, яка скуповує товар та перепродує його; перекупник; перепродувач, пор.: «Бог дає купця, а чорт барішивника» [8, с. 175]; за родинними та сімейними зв'язками: вуйко – дядько по матері, брат матері, пор.: «Відтягніть, вуйку, нашу кобилу, бо здохла, а тато відтягнуть вашу, як здохне» [8, с. 161]; вуйна – тітка, сестра матері або дружина материного брата; стрийна – тітка, сестра батька або дружина батькового брата, пор.: «Стрийна, вуйна – не родина, а що пасерб – не дитина» [8, с. 283]; за майновим статусом: газда, газдиня – господар, господиня, пор.: «Сивий сокіл, сиві його очі, не буде з того газди, хто ходить по ночі» [8, с. 88], «Де дві газдині, там голодні й свині» [8, с. 87], «На здоров'я

газдині, бо ще є в ботлині» [16, с. 127], «З газдами – газда, з панами – пан, а з свиньми – свиня» [8, с. 88]; харлапак – бідняк, злидар, пор.: «Як умре багатир, то іде увесь мир, а як умре харлапак, то лише йде піп та дяк» [8, с. 336]; драб – обідранець, забіяка, пор.: «З одинака: драб або забіяка» [8, с. 232].

Зрідка трапляються демонологічні назви, як-от: нявка – мавка, пор.: «Зниділа на нявку, як пішла за пявку» [8, с. 271]; опир – упир, пор.: «Червоний, як опир» [8, с. 345].

Побутова лексика виражена іменниками шруб – шуруп, пор.: «Рот йому ходить, як на шрубях» [8, с. 287]; фіра – віз, підвода, пор.: «Упхався, як жид на фіру» [8, с. 4]; огарок – недогарок, пор.: «Ні Богові свічка, ні чортів огарок» [16, с. 49]; гудз – вузол на мотузку, шнурку, нитці, пор.: «Як гудза не зав'яжеш, то шкода, що шиєш» [8, с. 88]; газдівство – господарство, пор.: «Газда по судах не біжить, бо газдівство в руках держить» [8, с. 87]; шпихлір – комора, пор.: «Багато снігу на ріллі – багато збіжжя в шпихлірі» [8, с. 314]; трина – потерть, тирса, пор.: «Трохи січки, трохи трини, трохи з вами, трохи з ними» [8, с. 305]; рискаль – заступ, пор.: «За сокирою ліс росте, а за рискалем ні» [8, с. 316].

Мікросистему одиниць атрибутивної семантики формують ад'єктиви дитинячий – дитячий, пор.: «Перейшов на дитинячий розум» [8, с. 285]; дідьчий, дідчий – дідьків, пор.: «До вівтаря приступає, а дідьчу гадку має» [8, с. 41], «Саньми ангелська їзда та дідчий виверт» [8, с. 291]; таний – дешевий, пор.: «Тане м'ясо пси їдять» [8, с. 211]; однакий – однаковий, пор.: «На щастя всіляке май серце однаке» [8, с. 350]; нелівний – кіт, який погано ловить або взагалі не ловить мишей, пор.: «Кіт нелівний, а хлоп немівний, то оба ледащо» [8, с. 159]; лабятий – з великими лапами, пор.: «Такий багатий, як чорт лабятий» [8, с. 6].

Серед прислівникових діалектизмів виділимо лексеми файно – гарно, пор.: «Якби не Михайло, я б не убиралась файно» [8, с. 202]; тано – дешево, недорого, пор.: «Тано, як борщ» [8, с. 26].

У паремійному фонді Володимира Плав'юка зафіксовано і службові частини мови: заки – спол. поки, пор.: «Заки втнеш – змір, заки стрілиш – ціль, заки скажеш – зваж, бо пожалуєш не раз» [8, с. 60], «Заки ситий схудне, то голодний здохне» [8, с. 74], «Загойться, загойться, заки весілля скоїться» [8, с. 130]; чень – част. може, може-таки, пор.: «За годину, чень, не загину» [8, с. 71]; нім – спол. часу поки, пор.: «Нім одно загойться, то друге знов скоїться» [8, с. 130]; «Нім гуску виправуєш, то ялівку даш» [8, с. 264], «Миша в голову зайшла, нім зерно знайшла» [8, с. 130], «Напиймося тут, бо у небі не дадуть, нім до неба підемо, то по десять шарнемо» [8, с. 248].

Розмаїтим виявився перелік інтер'єктивних одиниць: засі – зась, пор.: «Одному до Гасі, а другому засі» [8, с. 132], «Що твоє, те й моє, а що моє, то тобі засі» [8, с. 205], «Що панові вільно, то хлопіві засі» [8, с. 241]; соб – вигук, яким повертають волів або коней ліворуч, пор.: «Соб, бицю, коло плота, яка заплата, така й робота» [8, с. 11]; а ціба – вигук для відгону

собаки; *а уш* – вигук для відгону курки, пор.: «*До Дмитра: а ціба, бо тебе перескочу, а по Дмитрі: а уш, бо тебе настолочу*» [8, с. 102].

Кількісно велика група лексем демонструє семантичну видозміну порівняно з літературною мовою: *грань* – жар, пор.: «*Чужими руками добре лише грань вигортати*» [8, с. 348], пор. літ. *грань* – лінія поділу; межа, границя; плоска поверхня предмета, що утворює кут з іншою такою ж поверхнею [13, II, с. 158]; *стрільба* – старовинна вогнепальна зброя, схожа на рушницю, пор.: «*З медведем дружись, але стрільби держись*» [8, с. 171], пор. літ. *стрільба* – дія за значенням *стріляти* і звуки, утворювані цією дією [13, IX, с. 778]; *мошонка* – гаманець, капшук із такого мішечка, пор.: «*Мошонка не криниця, а гроші не вода*» [8, с. 208], «*Питайся своєї мошонки що маєш купити*» [8, с. 208], «*Як не протреш очі, то продреш мошонку*» [8, с. 234], «*Хто заробляє чотири, а видає п'ять, той без мошонки буде і так*» [8, с. 208], пор. літ. *мошонка* – анат. м'язо-шкіряний мішечок, де містяться чоловічі статеві залози [13, IV, с. 815]; *гостинець* – великий битий шлях, пор.: «*До коршми гостинець битий, а до церкви травом критий*» [8, с. 166], пор. літ. *гостинець* – якась річ або ласощі, які звичайно привозять, приносять або передають звідки-небудь як подарунок [13, II, с. 143]; *скопець* – дійниця, пор.: «*Пан добрий, як отець, взяв корову і скопець, а пані, як добра матка, казала забрати і телятка*» [8, с. 240], пор. літ. *скопець* – людина, якій зроблено кастрацію [13, IX, с. 296]; *снажно* – тяжко, пор.: «*Загорюй снажно, а з'їси смачно*» [8, с. 132], пор. діал. *снашний* – сильний, не виснажений [13, IX, с. 421]; *минатися* – витрачатися, пор.: «*У нас, чоловіче, мало хліба минається, бо я паляницями намагаю*» [8, с. 239], пор. літ. *минати* – пересуваючись вперед, залишати кого-, що-небудь позаду, в стороні; поминати, проминати [13, IV, с. 709]; *а* – єднальний сполучник, пор.: «*Сінним конем, а солом'яним волом недалеко заїдеш*» [16, с. 247], «*Між колискою а гробом нема нічого певного*» [8, с. 223], пор. літ. *а* – протиставний сполучник, який поєднує речення, протиставлені змістом одне одному; значенням близький до *але*, *проте*, *навіпаки* [13, I, с. 2].

Поодинокими номенами представлено інші семантико-тематичні групи діалектизмів: *фурдига* – в'язниця, пор.: «*Сидить у фурдидзі*» [8, с. 300]; *сить* – ситість, пор.: «*Дав Бог сить, бо хліба досить*» [8, с. 303]; *псяюха* – уживається як лайка, пор.: «*Свекруха – псяюха*» [8, с. 292]; *калабаня* – глибоке місце, яма в річці, озері тощо; глибока вибоїна, звичайно на дорозі, переважно з водою, болотом, пор.: «*Дай, Боже, з роси, з води і з кожної калабані*» [8, с. 89]; *мандрони плести* – говорити нісенітниці, пор.: «*Плете мандрони*» [8, с. 255]; *поранок* – ранок, пор.: «*Колисала баба діда від поранку до обіда*» [8, с. 5].

Висновки та перспективи дослідження. Проаналізована лексика дозволяє переконатися, що в текстах українських приповідок представлені лексичні діалектизми багатьох тематичних груп, які стосуються різноманітних сфер людської діяльності, осмислення діалектоносіями

світу і себе в ньому. Поданий реєстр слів віддзеркалює локальні особливості мовлення носіїв говірок південно-західного наріччя.

Отже, діалектне підґрунтя мови приповідок, що відповідає південно-західному мовленню, по-перше, яскраво маніфестує чітке само усвідомлення першими емігрантами їхньої національної ідентичності, по-друге, доводить необхідність широкого залучення різножанрових фольклорних текстів для діалектологічних досліджень.

Вважаємо за доцільне в подальшій розвідці виявити у фольклорі українців Канади діалектні особливості фонетичного, морфологічного та синтаксичного рівнів.

Список використаної літератури

1. Ажнюк Б. М. Еволюція української мови в діаспорі (етно- і соціолінгвістичні аспекти) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01; 10.02.15 / Б. М. Ажнюк. – К., 1999. – 38 с.
2. Ажнюк Б. М. Мовна єдність нації: діаспора й Україна / Б. М. Ажнюк. – К. : Рідна мова, 1999. – 451 с.
3. Жлуктенко Ю. О. Українська мова на лінгвістичній карті Канади / Ю. О. Жлуктенко ; відп. ред. Й. Ф. Андерш ; Інститут мовознавства імені О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1990. – 175 с.
4. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти. Проблеми інтерлінгвістики / Ю. О. Жлуктенко. – К. : Вид-во КДУ, 1966. – 135 с.
5. Жлуктенко Ю. О. Українсько-англійські міжмовні відносини. Українська мова в США і Канаді / Ю. О. Жлуктенко. – К. : Вид-во КДУ, 1964. – 168 с.
6. Козак С. Проблема Ді-Пі в часописі «Українські вісті» / Сергій Козак // Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 11. – С. 32–34.
7. Паламарчук Н. І. Українська діаспора в Канаді та її внесок у становлення української незалежної держави / Н. І. Паламарчук, О. Й. Радецька // Сторінки історії : зб. наук. праць. – 2016. – Вип. 42. – С. 129–137.
8. Приповідки або українсько-народня філософія / Зібрав та видав Володимир Плав'юк. – Едмонтон ; Альберта : Друкарня Івана Солянича, 1946. – 355 с.
9. Рудницький Я. Матеріали до українсько-канадійської фолклористики й діалектології / Ярослав Рудницький. – Вінніпег, 1956. – Ч. 1. – 289 с. (Збірник заходознавства / УВАН ; Т. III (1)).
10. Рудницький Я. Матеріали до українсько-канадійської фолклористики й діалектології / Ярослав Рудницький. – Вінніпег, 1958. – Ч. 2. – С. 281–541 (Збірник заходознавства / УВАН ; Т. V (3)).
11. Рудницький Я. Матеріали до українсько-канадійської фолклористики й діалектології / Ярослав Рудницький. – Вінніпег, 1960. – Ч. 3. – 232 с. (Збірник заходознавства / УВАН ; Т. VII (5)).
12. Рудницький Я. Матеріали до українсько-канадійської фолклористики й діалектології / Ярослав Рудницький. – Вінніпег, 1962–1963. – Ч. 4 : Із збірок І. Новосада, Т. Білоуса, Т. Федика й ін. – С. 545–694. (Збірник заходознавства / УВАН ; Т. IX (7)).
13. Словник української мови : в 11 т. / [ред. колег. : І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1970–1980.
14. Стефаник В. С. Вибране / В. С. Стефаник ; [упоряд., підготовка текстів, прим. і словник В. М. Лесина, Ф. П. Погребенника]. – Ужгород : Карпати, 1979. – 389 с.
15. Тараненко О. О. Мова української західної діаспори і сучасна мовна ситуація в Україні (на загальнослов'янському тлі) / О. О. Тараненко // Мовознавство. – К. : Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, 2013. – № 2–3 (270). – С. 63–99.

16. Українські приповідки / Зібрав Володимир С. Плав'юк. Упоряд., поясн. та ред. Богдан Медвідський, Олександр Макар. – Едмонтон, 1996. – Т. II. – 297 с.

17. Rudnycki J. B. Remarks on Literary Ukrainian and Dialects in Canada / J. B. Rudnycki // Orbis. – 1954. – Vol. 3. – Part 1. – P. 58–61.

Грицевич Юрий. Диалектная лексика в фольклоре канадских украинцев первой волны эмиграции. Статья посвящена анализу диалектной лексики в текстах поговорок, записанных фольклористом-любителем Владимиром Плавьюком от украинцев первой волны эмиграции на североамериканский континент. Выяснена семантика выявленных диалектных существительных, глаголов, прилагательных, наречий, служебных частей речи, междометий. Определены наиболее репрезентативные семантические группы исследуемых лексем, в частности для обозначения: 1) действий, процессов, состояний; 2) человека и его черт; 3) лиц по родственным и семейным связям, по роду деятельности или имущественному положению; 4) мифических существ; 5) элементов одежды, украшений; 6) животных, растений, грибов; 7) продуктов питания, блюд; 8) бытовых понятий и др. Отдельную группу составляют семантические диалектизмы – слова, употребляемые в определенном говоре, имеющие одинаковое звучание и происхождение со словами литературного языка, но разное значение. Реестр диалектной лексики отражает локальные особенности речи носителей говоров юго-западного наречия украинского языка. Диалектная основа языка поговорок, что соответствует юго-западной диалектной речи, во-первых, ярко манифестирует четкое осознание первыми эмигрантами их национальной идентичности, во-вторых, доказывает необходимость широкого привлечения разножанровых фольклорных текстов для диалектологических исследований.

Ключевые слова: диалектная лексика, фольклор, Канада, поговорки, В. Плавьюк, первая волна эмиграции, юго-западное наречие, украинский язык, номен, лексико-семантическая группа, семантический диалектизм.

Hrytsevych Yurii. Dialectic Lexical Units in the Folklore of the Canadian Ukrainians (Case Study of the First Emigration Wave). Canada is a home to the second largest Diaspora of the Ukrainians in the world. The formation process of the Ukrainian emigrants' community in Canada has been gradual. It correlates with the three main stages of the emigration process. According to the historians the first Ukrainians, pursued by the hardships and troubles in their homeland, settled on the territory of Canada in 1891. The majority of the first flow of emigrants was represented by the poorest and low-educated strata of the population from the Western Ukraine, demonstrating cultural and linguistic characteristics of those regions. The article analyzes the dialectic vocabulary in the texts of proverbs. These dialect lexemes were recorded by amateur folklorist Volodymyr Plaviuk, when communicating with the Ukrainians who arrived to the North American continent with the first wave of emigrants. The article considers the semantic peculiarities of the detected dialectal nouns, verbs, adjectives, adverbs, interjections, exclamations. It has been revealed that the most representative are the semantic groups of the lexemes, which are used to nominate: 1) actions, processes, states; 2) the character features of a person; 3) persons by family and family ties or by type of their activity or property status; 4) mythical creatures; 5) clothes, ornaments; 6) animals, plants, mushrooms; 7) food, dishes; 8) household vocabulary and others. A separate group is represented by the so-called semantic dialecticisms – words used in a certain dialect, which, having the same sounding and origin with the words of the literary language, have acquired different meanings. The register of dialectal vocabulary reflects the local characteristic features of the carriers of the southern-western dialects. The dialectal core of the proverbs in the language of the south-western dialect, firstly, clearly

manifests comprehensive national identity and self-awareness of the first emigrants, and, secondly, proves the necessity of involving multi-ethnic folklore texts into the dialectological research.

Key words: dialectal vocabulary, folklore, Canada, proverbs, V. Plaviuk, the first emigration wave, South-western dialect, Ukrainian language, nomen, lexical-semantic group, semantic dialecticisms.

Стаття надійшла до редколегії 19.09.2017